

LATIN CORVIN-CODEXEK BIBLIOGRAPHIAI JEGYZÉKE.

Közli : Csontos János.

Körülbelül 400 esztendeje, hogy a tudományos irodalom Mátyás király hirneves könyvtárával foglalkozik, s ennek daczára kénytelenek vagyunk ma is constatálni azt, a mit Dr. Rómer Flóris¹⁾ Ferencz nagyérdemű tudósunk az Akadémia 1876 ik évi nagygyűlésén tartott előadásában mondott; »hogy a Corvina maradványainak rendszeres bíráltilag megállapított jegyzékével még ma sem birunk.«

Az európai könyvtárakban elszórt corvin-codexek jegyzékét, a külföldi tudósok közül megkísérelték Pflugk²⁾, Schier³⁾, Budik⁴⁾, Vogel⁵⁾, Edward⁶⁾ és Fischer⁷⁾ összeállítani, kísérleteik azonban, az egy Fischert kivéve, nem önálló rendszeres kutatások, hanem a corvin-codexekről az irodalomban elszórt adatok alapján készültek, legnagyobb részt csak a könyvvezímek felsorolására szorítkoztak, ennél fogva megbizhatlanok s kevés tudományos becsük van. Így, hogy csak a legkiválóbbakat említsük,

¹⁾ A M. T. Akadémia Évkönyvei XV. köt. I. 41 l. 1877.

²⁾ Epistola ad perillustrum ac generosissimum Vitum Ludovicum a Seckendorf virum de utraque republica meritisimum praeter fata bibliothecae Budensis librorum quoque in ultima expugnatione repertorum catalogum exhibens. Sumptbs Jo. Bielekii bibliopole Jenensis MDCLXXXVIII.

³⁾ Dissertatio de regiae budensis bibliothecae Mathiae Corvini ortu lapsu et interitu. Viennae 1799.

⁴⁾ Entstehung und Verfall der berühmten von König Mathias Corvinds gestifteten Bibliothek zu Ofen. Wien 1840, 17—23.

⁵⁾ Verzeichniss Corvinischer Bibliotheken Handschriften in Serapeum 1849. 18. és 24. sz.

⁶⁾ Memoirs of Libraries 1869 I. 394—404 l.

⁷⁾ König Mathias Corvinus und seine Bibliothek Wien 1879, 26—27 l.

Vogel felsorol jegyzékében 100 s Edward 103 latin, görög és arabs corvin-codexet, ezekből azonban saját kutatásaim alapján kétségtelen corvin-codex gyanánt csak 45-öt fogadhatunk el, a többi kétes s végleges meghatározásuk a jövő buvárlatoknak van föntartva. Alaposabban s a felsoroltak közt a legtöbb kritikával dolgozott Fischer, ki jegyzékében a bécsi, budapesti, wolfenbütteli, lipesei, dresdai, müncheni, göttweigi, erlangeni, berlini, thorni, velencei, florenzi, brüsseli és besanconi könyvtárakból összesen 62 kétségtelen és 53 valószínű corvin-codexet sorolt fel. Ő az egyedüli, ki munkájában nemcsak a könyvek czimeire, hanem azok kiállítására, leveleire és kötésére is volt figyelemmel.

Hazánkiai közül e század elején Kovách-Martinyi Mihály) tett e téren gyöngye kísérletet, ő is azonban a régi csapáson járt, s kimutatásában a külföldi corvin-codexekről inkább analectákat, mint önálló jegyzéket adott s e mellett oly csekély számú corvin-codexet állított össze, hogy munkája alig számba vehető.

Legrendszerezesebben és legtöbb eredménnyel kutattak ez irányban Simonyi Ernő hazánkfia és Dr. Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk, kik önálló nyomozásaikat az összes corvin-codexekre terjesztették ki. Mig azonban Simonyi összes jegyzeteit Rómernek ajándékozta, ez tovább folytatta kutatásait s 1876-ban az Akadémia nagyülésén »Mátyás király budai könyvtáráról« tartott előadásában »sok évi kutatásainak végeredményeképp« jelenthette, hogy az európai könyvtárakban összesen: 84 kétségtelen corvin-codexet ismer.«

Ezen eredmény a legjelentékenyebb, melyet tudományos kutató a kétségtelen corvin-codexek nyomozásában ekkorig elért, s reánk nézve kiváló becsű azért, mert azt ma gyar tudós fáradozásainak köszönjük.

Minél nagyobb volt azonban az eredmény, annál inkább nyilvánult a vágy a felkutatott corvin-codexeket részletesebben is ismerhetni, s tudományos köreink többször kifejezték azon óhajtságukat: vajha nagyérdemű tudósunk kutatásainak összeredményét egy tudományos monographiában megismertetné.

Ez óhajtság azonban, nagyérdemű tudósunk sok oldalu el

1) Fragmenta Litteraria Rerum Hungaricarum. Jenae 1808, két füzet.

foglaltsága miatt, csak óhajtás maradt, s a Corvina maradványainak jegyzéket előbbre nem vitte.

Uj lendületet nyert a kérdés a »Magyar Könyvszemle« megindítása által, melyet Fraknói Vilmos történészünk a Nemzeti Múzeum könyvtárában a hazai bibliographia művelésére s a könyvtártani ismeretek terjesztésére 1876-ban alapított, s mely azóta a Corvina maradványainak nyomozásában erélyes irodalmi mozgalmat indított meg, s a Corvina-kérdést uj stadiumba terelte.

Ez újabb irányu mozgalom engem is bevont a corvin codexek nyomozásába.

Mint a folyóirat kéziratani rovatának vezetője, és hivatalos állásomnál fogva, a középkori kéziratok tanulmányozásával már több évig foglalkoztam, midőn elüljáróim a külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozásu középkori kéziratokra hívták fel figyelmemet s felszólítottak, hogy a corvin codexeket is tegyem tanulmányaim tárgyává. Így kezdtem a Corvina kérdésével behatóan foglalkozni s a Nemzeti Múzeum megbizásából több olasz- és németországi könyvtárban három ízben tettem huzamosb ideig kutatásokat.

Kutatásaimról a »Magyar Könyvszemle« hozott ekkorig több részletet, az összeredményt azonban csak akkor szándékozom teljes bibliographiai apparatussal közrebocsátani, ha a codexek megvizsgálásával teljesen elkészültem.

Addig is azonban időszerűnek tartom azon alkalomból, hogy a jövő ősszel az iparművészeti Múzeum nagyszabásu könyvkiállítást rendez, a külföldi könyvtárakban levő corvin-codexek bibliographiai jegyzékét ezuttal közrebocsátani, hogy tájékoztassam azokat, kik ezen nevezetes codexeket a kiállításnak megnyerni óhajtják.

Mint közleményem czime mutatja, a jegyzékbe csak a latin corvin-codexeket vettem fel, a görögöket és a corvin-incunabulumokat mellőztem.

A görög corvin-codexeket, mint ilyeneket bibliographiai szempontból behatóan még senki sem vizsgálta. Ezeket ekkorig nem a corvin-féle czimer alapján, melylyel nem bírnak, sem a corvin-codexekkel egyenlő bőrkötés után, melyet eddigelé csak a lipcei Constantinus Porphyrogenituson lehetett consta-

tálni, hanem hagyományos vagy történeti adatok alapján vindicáltak a Corvinának.

Mivel azonban ekkorig sem ezeket, sem a corvin-incunabulákat kutatásaim tárgyává nem tettem, tárgyalásukba ezuttal bocsátkozni nem kívántam.

Kivételt csak a lipcei Constantinus Porphyrogenusnál tettem, mely a latin corvin-codexekkel egyenlő bőrkötéssel bír, s melyet jegyzékembe felvettem azért, hogy kötésére a bibliographusok figyelmét felhívjam.

A jegyzékben foglalt corvin-codexek nagyobb részét magam vizsgáltam át, a többieket mások önálló kutatásai alapján állítottam össze. Kutatásomban szigorú kritikával jártam el s csak oly corvin-codexeket vettem figyelembe, melyekről kétségtelen adatok, milyenek: a Corvin-czimer, a corvin-féle emble mák, az egykoru corvin-féle kötés, a könyvmásoló feljegyzései, vagy egyéb XVI. századi budai vagy konstantinápolyi származásu jegyzetek bizonyítják, hogy a Corvinából kerültek külföldi könyvesházakba. Így a Fischer által a bécsi kétségtelen corvin-codexek közé számított két kéziratot¹⁾, melyek Zrednai Vitéz János czimerén kívül Mátyás király czimerével is vannak díszítve, nem vettem fel jegyzékembe, mert kétségtelen, hogy ezeket Bekensloer János Esztergomból más kincsekkel együtt magával vitte Salzburgba, honnét azután a császári udvari könyvtárba kerültek. Mátyás czimere pedig az ország jelvényeivel egyesítve úgy szerepel rajtok, mint Magyarország czimere, a mint erre analogiát a bécsi képes krónikában és a gyulafehérvári 1377-ben készült Missáléban találunk. Ezek helyett azonban fölvettem a két modenai eredetű corvin-codexet (23. 24. sz.) melyeket a modenai fejedelem 1848-ban Magyarországnak ajánlódézott, de melyek azóta a cs. udvari könyvtárban rekedtek, s mint egykor a heidelbergi codexek várják a szabadulást. —

Ezek ekkorig még sehol sem voltak ismertetve.

Nem vettem fel továbbá jegyzékembe a csupán Beatrix királyné czimerével díszített codexeket sem, mivel ezeket Beatrix valószínűleg magával hozta Nápolyból, s a rajtalevő zimer az aragoniai fejedelmi ház családi czimere. Csak ott a hol Beatrix

¹⁾ Ciceronis Orationes és Plauti comoediae XX.

czimerével Mátyás király hollós czimere egyesítve jön elő, sorozhatjuk a codexeket kétségtelenül a Corvinába. Igy maradt ki jegyzékemből a Konstantinápolyból 1877-ben visszaérkezett Curtius codex is, mely csupán Beatrix czimerével van díszítve, továbbá 26 másféle codex, melyekről Mátyás czimere hiányzik. A visszaérkezett 35 codexből csak 9-et vettem fel jegyzékembe. Kihagytam továbbá jegyzékemből a florenczi Laurentianában levő codexeket, melyek ugyan a colophonok tanúságai szerint Mátyás király számára és megrendelésére 1487—90-ben készültek, de ennek 1490-ben közbejött halála után a Medicik könyvtárába kerültek s czimlapjaikon a Medici család emblemáit és czimerét viselik. Eze ktől bizonyos jogosultságot a Corvinához megtagadni nem lehet, de jegyzékembe, mely csak a kétségtelen corvin-codexekre szorítkozik, ezuttal felvehetők nem voltak.

Ez okból mellőztem sa valószínű Corvincodexeket is, melyeknek számát 200-nál többre tehetjük, mivel ezeket véglegesen csak akkor fogjuk meghatározhatni, ha a kétségtelen corvin-codexek statistikáját tisztába hoztuk.

Bibliographiai jegyzékem 33 könyvtárból összesen 107 corvin-codexet sorol fel, melyekről kétségtelen, hogy a Corvinához tartoznak. A kimutatásban tehát 23 corvin-codexxel több van, mint a mennyit Rómer Flóris Ferencz 1876-ki előadásában kimutatott.

Ezek közt van 87 olyan, melyeknek czimlapján van Mátyás király czimere és emblemái, 1 melynek czimlapja ki van vágva, de az egykoru bársonykötés aranyozott csatjain Mátyás zománcozott czimerét mutatja, 1 melynek czimlapjáról a czímer hiányzik, de az egykoru préselt bőrborítékon Mátyás király köriratos mellképét a hollóval együtt tünteti fel, 1 melynek kétségtelen corvin-provenientiája van, de a czimlapon a czímer ki van vakarva s csak a corvin-féle korona látszik belőle, 1 melynek czimlapján a czímernek szánt hely üresen van hagyva, de egykoru adat bizonyítja, hogy Konstantinápolyból a francia követ útján 1554-ben Brucciolo tulajdonába és ettől a Laurentiánába került, egy melynek czimlapja az első ternióval együtt ki van szakítva, de kétségtelen magyarországi provenientiája, zöld selyem kötése s a másoló feljegyzése mutatja, hogy Mátyás király számára iratott, 1 melynek sem czimlapján sem kö-

tésén nincs Mátyás címere, de egykoru adatok bizonyosága szerint Mária királyné a mohácsi csata után a brüsseli Missálevál együtt Németalföldre magával vitte és 1558-ben II. Fülöp Spanyol királynak ajándékozta, ki azt az Escuriálban helyeztette el, hol az mai nap is őriztetik; végre van 14 olyan codex, melynek címlapja vagy ki van vágva, vagy pedig a címer kivakarva, vagy felülfestve, de vörös préselt aranyos arabeszekkel diszitett kötések Magyar és Csehország koronás címerével mutatja, hogy a Corvinából származnak. Így van jegyzékemben összesen 105 olyan codex, melyekről a corvin-féle címer vagy kötés alapján kétségtelen, hogy a Corvinához tartoztak s 2 olyan, melyeket kétségtelen történeti adatok alapján Mátyás könyvtárának vindikálhatunk.

E szám azonban még nem teljes; sőt megvagyok róla győződve, hogy a bécsi, csehországi, római, párizsi, brüsszeli, stockholmi és angolországi könyvtárak beható átkutatásából s a valószínű corvin-codexek átvizsgálásából még szép eredményeket várhatunk. Ha most a jegyzékben foglalt kéziratokat könyvtárak szerint tekintjük, a statisztikai kimutatás ilyen lesz:

Budapesten N. Múzeum könyvtárában van	6	corvin-codex
» az egyetemi könyvtárban	9	» »
» a M.-T.-Akadémiában	1	» »
Győrött a püspöki papnöveldeben	1	» »
Marosvásárhelytt a gróf Teleki-thekában	1	» »
Zágrábban a délszláv Akadémiában	1	» »
Bécsben a császári udv. könyvtárban	25	» »
Göttweigban a benzések könyvtárában	1	» »
Prágában az egyetemi könyvtárban	1	» »
Salzburgban a cs. kir. tanulmányi könyvtárban	1	» »
Münchenben a kir. udv. államkönyvtárban	6	» »
Erlangenben az egyetemi könyvtárban	1	» »
Jenában az egyetemi könyvtárban	1	» »
Thornban a gymnasiumi könyvtárban	1	» »
Dresdában a kir. könyvtárban	2	» »
Lipcsében a városi könyvtárban	1	» »
Pétervárott a császári könyvtárban	1	» »

Wolfenbüttelben a Braunschweig-Lüneburg féle		
hercegi könyvtárban	8	corvin-codex
Veronában a káptalani könyvtárban	3	» »
Velenczében a sz. Márk-féle könyvt.	3	» »
Modenában az Eszteiek könyvtárban	15	» »
Pármában a királyi könyvt.	1	» »
Milánóban Trivulzio őgróf gyűjteményéb.	2	» »
» Trotti őgrófnő gyűjteményéb.	2	» »
Rómában a vatikáni könyvtárban	1	» »
» a jezsuita rend társházában ¹⁾	1	» »
» a »Collegium Romanum« czimű intézet könyvtárban.	2	» »
Flórenzben a Laurentiánában	1	» »
Brüsszelben a királyi, ezelőtt burgundi, könyvtár- ban	1	» »
Párizsban a nemzeti könyvtárban	3	» »
Besançonban a városi könyvtárban	1	» »
Spanyolországban az Escurialban.	1	» »
Ismeretlen könyvtárban	2	» »

Összesen: 107 kétségtelen corvin-codex, melyekből 25, vagyis körülbelül egy negyedrészt a bécsi könyvtárra, 15 a modenaira és 8 a wolfenbüttelire esik.

Ezen 107 corvin-codexből a 72. és 73. sz. veronait Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk fedezte fel és az Archaeologiai Értesítőben²⁾ ismertette. Ezenkívül több magyar tudományos folyóiratban és önállóan ismertetett még 16 corvin-codexet, összesen tehát 18-at. Ezekből a 4 rómain és a pétervárit, melyeket nem láttam, jegyzékem számára felhasználtam. Felhasználtam továbbá Fraknói Vilmos történészünknek a két Trivulzio és az egy florenzi corvin-codexről a Könyvszemlében³⁾ közölt ismertetését és Bartalus István zeneíróknak a göttweigi corvin codexről közölt jegyzeteit,⁴⁾ valamint Horváth Mihálynak a brüsseli corvin-codexről irt

¹⁾ E codex jelenleg a jezsuita rend bécsi társházában van.

²⁾ 1870. évf. 232. l.

³⁾ 1878. évf. 128—131. l.

⁴⁾ Jelentés az austriai kolostorokban tett kutatásairól. A M. Tud. Akad. nyelv- és széptud. értek. közt. 1870. évf. 19. l.

közleményét. Végre a Fischer által közölt jegyzékből átvettem 23 bécsi corvin-codexet.

A többieket közvetlen kutatás alapján és a külföldi irodalomban elszórt adatok kritikai felhasználásával állítottam össze. A modenai Dionysius Areopagita codexet én voltam szerencsés felfedezhetni s ugyanezen könyvtár Valturius de Re Militari, továbbá a veronai káptalani könyvtár egyik Livius-codexét . . . és a salzburgi könyvtárnak Herodianus-codexét én vezettem be ezuttal először az irodalomba.

Hasonlóképen a modenai corvin-codexeknek jegyzékét és a két ismeretlen helyű corvin-codexet én ismertetem meg most először közönségünkkel.

A codexek felsorolásánál különös tekintettel voltam azok minden nevezetesebb jellemvonásaira, s mindenikről röviden irtam annyit, a mennyi egy bibliographiai jegyzék keretébe elfér. S hogy közleményem túlságos hosszú ne legyen, minden egyes codexnél el kellett hagynom az idéző jegyzeteket, különben értekezésem egész füzeté nőtte volna ki magát.

A jegyzékben foglalt codexek egytől-egyik hártján s legnagyobbbrészt a XV. században vannak kiállítva. Hol az iratási évszám kitéve nincsen XV. század értendő. Régibb keletű kézirat csak három van a jegyzékben, és pedig: az escuriali arany Evangeliarium a XI., a lipcei Constantinus Porphyrogenitus a XII. s az erlangeni Biblia XIV. századból. A hártja a legtöbb codexben kitűnő minőségű, fehér és sima, s az olasz hártjaipar nagy fejlettségéről tanuskodik.

Az irás kerek, mint a XV. századi olaszországi kéziratokban általában s csak a szertartásos könyvekben, milyen a brüsseli Missale, a vatikáni Breviarium és az erlangeni Biblia, góth. Az escuriali Evangeliarium aranynyal, a páрмаi codex ezüsttel van írva. A jegyzékben foglalt kéziratok legnagyobb része Flórenzbén készült, de a másolók nevei és az iratási esztendő csak 25 kéziratban van indikálva. Ezek chronologiai sorrendben a másolókkal együtt így következnek.

Iratási idejére nézve a 35. sz. Corvin-codex a legrégebbr. Iratott 1443-ban, másolóját nem ismerjük. — Ezután a 104. számú következik, melyet: *Franciscus Presb. florentinus* 1457-ben másolt. 1467-ből négy kézirat van: az 1-ső, 14-dik, 17-dik és 39-dik számú, az 1-sőt másolta

Flórenzbⁿ Petrus Ceninius, a 14-diknél nincs a másoló neve és az iratási év kitéve, de Vitéz 1467-ben emendálta, a 17. számú, flórenzi termék, de sem ezen, sem a 39. sz. kéziraton a másoló nem nevezte meg magát. 1868-ból valók a 15. és 42. sz. kéziratok, az elsőnek iratási idejéről és másolójáról nincsenek adataink, de Vitéz 1468-ban emendálta, a másodikat másolta Henricus de Amstelredamis alias Sença paura. 1469-ből való 97. sz. Corvin-codex, melyet Bécsben Georgius Kathedralis és Institoris készítettek. Flórenzbⁿ 1477. évben készült a 83-ik számú, de másolóját nem ismerjük. A 35. és 99. számú Corvin-codexeket Sigismundus de Sigismundis szintén Flórenzbⁿ másolta és pedig az első 1483-ban, a másodikat 1487-ben. Flórenzbⁿ készültek 1484-ben a 61. s 1488-ban a 86. és 89. sz. kéziratok, de a másolók nevei rajtok kitéve nincsenek. 1485-ben iratott a 100. sz. kézirat, másolóját nem ismerjük. A 96. sz. kéziratot Martinus Faventinus presbyter 1487-ben másolta. A másoló neve és az iratási hely hiányzik a 69. sz. kézitról, mely 1488-ban iratott. A 101. sz. Corvin-codexet Antonius Sinibaldus Flórenzbⁿ 1488-ban másolta.

Ezekⁿ kívül az iratási hely és év megjelölése nélkül mint másolók említetnek: a 21. sz. codexben: Nicolaus presbyter faventinus, a 37-ben: Jo. Franciscus de Sancto Gemminiano, a 46-ban Leonardus Job, a 48. és 78-ik-ban Joannes Marcus Cynicus, és a 70-ben: Alexander Verasanus. Vagyis összesen két bécsi és 11 olasz könyvmásoló. Ezekhez járul két florenzi könyvváros: Vespasianns Bisticci és Franciscus Sassetus, kik közül az első a 7-ik, s a második 91. sz. kéziratot készítette.

Hogy kik festették a jegyzékben foglalt kéziratok lapjait, lapszéli díszítéseit és kezdőbetűit, eziránt magukban a kéziratokban kevés adatot találunk.

Ezekben mindössze csak Attavantes de Attavantibus és Girolamo da i Libri miniatorok emléke maradt fenn, kiknek neveit 13 kéziraton találjuk megörökítve.

Így Attavantes a 96. és 100. számú codexekbe maga írta be nevét és az évszámot, a 20. 21. 70. 81. 82. 83. 84. és 85. számúakra pedig, az 1-6 levél üres oldalára valószínűleg a

a könyvárús (librarius), kinél a megrendelés történt vagy más közvetítő feljegyezte hogy: Attavantes festette: »Attavantes pinsit.« Ily feljegyzéssel nem birnak, de egészen a felsoroltak izlésében vannak festve: a 22. 23 25. 47. 59. 60. 61. 62. 67. 68. 86. 87. 88. 99. és 101. sz. codexek, melyeket ezért valószínű Attavantes codexeknek nevezhetünk.

Legtöbb Attavantes-codex van Modenában, hol a kétségtelenekre öt és a valószínűekre három példány esik.

Bécsben kétségtelen van kettő, valószínű négy. Wolfenbüttelben öt valószínű.

Hazánkban sem Attavantestól, sem más nevezetes miniator-tól nincsenek corvin-codexek. A mieink harmadrendű chablonszerű kiállítású gyári munkák. Másodrendű miniatüreok csak az egy múzeumi Georgius Trapesontiuson vannak. Az Attavantes-féle corvin-codexek közt legszebb és legfényesebb a brüsseli, ezután következik a vatikáni, a velencei, a bécsi Philostratus, a modenai Ambrosius stb. Mindezekről a jegyzékben részletesen szólok.

Girolamo da i Libri-től való a három veronai codex és több más, melyeket még meg kell határozni.

Florenzben a Laurentianában mutatott nekem Anziani könyvtárnok Francesco del Chiericotól több fényesen festett codexet, melyek kiállításukra nézve az Attavantes-félékkel méltán vetélkednek s a jegyzékünkben levő 24. és 89. sz. codexekhez feltűnően hasonlítanak. Azt hiszem tehát nem tévedek, midőn állítom, hogy ezeket is Francesco del Chierico festette. Neki tulajdonítom a wolfenbütteli Psalteriumot is, mely egészen az ő izlésében van festve.

E három miniatoron kívül, az általam átvizsgált corvin-codexekben, más miniatorról adatokat nem találtam.

Még azt kívánom megjegyezni, hogy a 22. 24. 60. 65. 69. 76. 89. 96. 97. 99. és 100. sz. corvin-codexek föntartottaktöbbféle alakban (álló, ülő, térdelő helyzetben, lóháton és arany éremben) Mátyás király és Beatrix királyné egykoru arczképeit, melyekből ezeknek iconographiáját biztosan megállapíthatjuk. Így jellemző, hogy Mátyás arczképe mindenhol szakáltalanul jön elő és pedig egyszer fődött, kétszer nyílt koronával legtöbbször pedig babérkoszorúval.

A corvin-codexekben leggyakoribb a magyar és cseh-orosz jelvényekből egyesített czímer, a szívpaizsban az arany gyűrűs hollóval. A holló ilyenkor rendszeren összetett szárnyakkal van ábrázolva; több czímerben azonban, egészen úgy amint Hunyadi János némely pecsétjén is, félig kiterjesztett szárnyakkal jön elő. Ha a lapszéli díszítések közt egymagában van, csucsos gyémánt gyűrűvel legtöbbször így látható. Mátyás czímere más czímer fölé van festve a 14. és 91. codexben; II. Ulászlóé és máséi több codexben, a mint ezt a jegyzékben részletesen feltüntetjük.

Végül a codexek egykoru kötéseiről megjegyzem, hogy leggyakoribbak a préselt vörös bőrkötések, aranyos arabeszkkel és arany bogycokkal; a táblák közepén díszkeretben Magyar- és Csehország koronás czímerével s a 2-dik tábla homlokán a könyv címével. Ilyen bőrkötés kisebb-nagyobb változatosságu díszítésekkel van jegyzékemben: 33. Ezek a legjellemzőbbek, mert nyomra vezetik a buvárt akkor is, ha a kézirat címlapja ki van vágva, vagy pedig a czímer felülfestve. Ily borítéktáblának hasonmását a jelen füzet mellékletében adjuk.

Megjegyzem még, hogy a 18., 72. és 76. sz. corvin-codexek ily kötésű tábláin a gyűrűs holló jön elő.

Gyakoriak a vörös, kék és zöld bársony, továbbá a vörös, kék és zöld selyemkötések, ezekből van jegyzékünkben 17.

Eredetileg bársonyba vagy selyembe volt kötve a Konstantinápolyból 1877-ben visszakerült 9 corvin-codex és a thorni Naldius, de ezeknek most új kötésük van.

Egyszerű préselt vörös és barna bőrkötéssel bír 6 codex.

Kilencz codexnek kötését nem ismerem. A többiek kötése újabbkori.

Még csak annyit, hogy a jegyzékben foglalt kéziratok a tudományok minden ágából tartalmaznak műveket. Leggazdagabb a theologiai és klasszikai irodalom, e mellett azonban a reál-tudományok is szépen vannak képviselve. Így találunk az építészetről két munkát, a földrajzról és csillagászatról ötöt, Valturius hadtudománya pedig két példányban is meg van stb.

Mindezeket, midőn így egybefoglalva, a jövő őszi kiállítás alkalmából közzé teszem, tájékoztatni kívánom a közönséget a stadiumról, melyben a kérdés jelenleg van. Jegyzékem az

első ilyenü jegyzék irodalmunkban s annyi corvin-codexet sorol fel, a mennyi eddigelé sem a külföldi, sem a hazai irodalomban kimutatva nem volt. A szakférfiu és amateur egyformán meggyőződhetik belőle, hogy az irodalomban ekkorig mily corvin-codexek ismeretesek s egyiknél, vagy másiknál megteheti a maga észrevételeit.

Óhajtjuk, hogy e jegyzék a Corvina-kérdés tisztázásához járuljon, s kétszeresen óhajtjuk, hogy az illetékes körök ismert erélyének és buzgalmának sikerüljön, Mátyás király könyvtárának maradványait minél teljesebb számban, bár rövid időre is, az ősz kiállításnak megnyerni.

Az érkezőket 400 évi távollét után előre üdvözljük s meg vagyunk győződve, hogy vizontlátásuk itt az ország fővárosában fontos mozzanatot fog képezni hazánk művelődéstörténetében.

Ezek után adjuk a latin corvin-codexek jegyzékét, könyvtárak szerint összeállítva ilyen sorrendben:

I.

A Nemzeti Múzeum könyvtárában Budapesten.

1. Curtius Ruffus: *Derebus gestis Alexandri Magni*. Egyszerű kiállítású hártayakézirat, arabeszk lapszéli díszítésekkel, arabeszk négyszögbe foglalt arany initialékkal, a címlapon Mátyás király hollós czímerével. Ivrét, 175 levél. Egykoru kötése: vörös bőr, préselt díszkerettel, arany virágos díszítésekkel és bogyókkal, a táblák közepén Magyar- és Csehország koronás czímerével. A második tábla felső szélén nagy arany betűkkel a könyv címe olvasható. Vágása: aranyos, benyomott rózsákkal. A kéziratot Flórenczben 1467-ben Petrus Cenninius másolta. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes. E codex 2-ik borítéktáblájának hasonmását jelen füzetünk műmelléklete hozza.

2. C. Sallustius Crispus: *De Conjuratiōne Catilinae*. Hártayakézirat, az előbbinél egyszerűbb kiállításban, a címlapon Mátyás czímerével. 8-adr. 79 l. Egykoru préselt barna bőrkötés, aranyos díszítés cím és címer nélkül. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

3. S. Augustinus: *De Civitate Dei libri XXII*. Nagy ivrétű fényes kiállítású hártayakézirat, mely minden le-

vel é n fényes lapszé li arabeszk diszítést mutat fel, 430 l. Initialé i aranyosak s arabeszkekbe vannak foglalva. Czimlapja ki van vágva. Eredeti kötése vörös bársony, művészi kiállítású aranyozott kapcsokkal, melyekben Mátyás király zománczba foglalt czimere látható. Vágása arany alapon színes guirlandokkal van diszítve, s az oldalrészen nagy betűkkel a könyv czímét mutatja. A kéziratot Petrus Middelburg de Zeelandia másolta. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

4. Georgius Trapezuntius Cretensis: Libri Rhetoricorum V. Ivretű, 120 levé lből álló hárt yaké zirat, fényes czímlappal, mely kiállítására nézve a corvincodexek ismert diszítéseiteől egészen eltér, s a diszkeretben több csinos miniaturret s Mátyás czímerét mutatja. A kézirat többi része azonban igen egyszerű, minden dísz nélkülöz, s egyetlen egy arany initialé sincs a codexben. Az egykoru violaszínű bársony kötésből csak kis foszlányok maradtak meg. Vágása olyan, mint az előző codexé. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

5. Polybii Historiarum Libri e graeco in latinum per Nicolaum Perotti traducti. Egyszerűbb hárt yaké zirat arabeszk lapszé li diszítésekkel, a czímlapon Mátyás czímerével. Iv. 198 l. Egykoru violaszínű bársonykötés, a 3. és 4. sz. kéziratokéhoz hasonló vágással. A hazai és külf. irodalomban ismeretes.

6. Plautus: Comediae XX. Az előbbihez hasonló ízlésben kiállított és kötött hárt yaké zirat Mátyás czímerével, melyet kétfelől M. és A. betű környez, (Mathias Augustus.) Iv. 281 l. A hazai és külf. irod. ismeretes.

II.

A budapesti egyetemi könyvtárban.

7. Theophrastus: De Historia Plantarum libri decem e graeco in lat. a Theodoro Gaza trad. Csinos kiállítású hárt yaké zirat, ívrét 250 lev. arabeszk diszítésekkel, arany initialé kkal, a czímlapon Mátyás czímerével. Eredetileg violaszínű bársonyba volt kötve, mostani kötése vörös bőr. Vágása olyan, mint a 3-ik sz. corvincodexé. Az előlevé len

egykoru kéztől a könyvárus neve olvasható: »Vespasianus Florentinus Fecit Fieri Florentie.« A hazai és külf. irod. ismeretes.

8. M. T. Ciceronis In C. Verrem Orationes. Nedvességtől sokat szenvedett hártvakézirat egyszerűbb kiállításban. Ivr. 166. l. A címlapot arabeszk lapszéli diszítések ékesítik. Itt van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Egykoru kötését nem ismerjük, mostani kötése vörös bőr. Vágása olyan, mint az előző kéziraté. A hazai és külf. irod. ismeretes.

9. Clementis Papae Itinerarium. A legkevésbé jól conservált, de műzléssel kiállított corvincodex, ivr. 134 l., két fényes címlappal, több lapszéli arabeszk diszítéssel és arany kezdőkkel. A címlapon van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Eredetileg vörös bársonyba volt kötve, mostani kötése zöld bőr. Vágása mint az előbbi kéziraté. A hazai és külf. irod. ismeretes.

10. Eusebii Pamphili Chronica. Egyszerű kiállítású hártvakézirat, arabeszk címlappal és Mátyás czimerével. Ivr. 77 l. Egykoru vörös bársony kötését ujabban vörös bőrrrel cserélték fel. Vágása arany. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

11. Eusebii Pamphili: De evangelica Praeparatione libri XIV. Arabeszk diszítésű címlappal és arany initialékkal bíró kézirat, ivr. 182 l., egyszerűbb kiállításban. A címlapon van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Eredetileg violaszínű bársonyba volt kötve, mostani kötése zöld bőr, aranyos és virágos diszítéssel, mint a 3. sz. codexen. A hazai és külf. irod. ismeretes.

12. Scriptores Historiae Augustae. Emilii Probi. De Excelentibus ducibus Exterarum Gentium. Plinii Secundi: Liber Illustrium Virorum. Nagy gonddal kiállított hártvakézirat az egyszerűebbek fajtájából. Ivr. 178 l. Van arabeszk diszítésű címlapja és számos arany initialéja. Mátyás czimere körül M. és A. betűk. Eredetileg bársonykötése volt, melyet ujabban vörös bőrrrel cseréltek föl. Vágása olyan mint az előbbi codexé. A haz. és külf. irod. ismeretes.

13. Silius Italicus: De secundo Bello punico

libri XVII. Jól conservált hártakézirat, minden tekintetben az előbbihez hasonló. Ivrét 185 lev. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

14. *Cornelii Taciti: Annal. et Historiar. Libri.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivr. 185 l., arabeszk diszítésű czimlappal és arany initialékkal. A czimlapon Mátyás czimere egy másik czimer fölé van festve, a czimer körül M. és A. betűk. A kéziratra kiváló irodalomtörténeti fontosságot kölcsönöz azon körülmény, hogy azt Vitéz János esztergomi érsek 1467-ben használta, de mint az utolsó lapon vörös tintával sajátkezűleg megjegyzi: »Jo Ar. (Ioannes Archiepiscopus) Legi transcurrendo 1467. sed mansit in emendatus« csak futólagosan olvasta, de nem javította. Egykor violaszínű bársonyba volt kötve, jelenlegi kötése vörös bőr. Vágása mint az előbbinél. A haz. és külf. irod. ismeretes.

15. *Tertullianus: Adversus Marcianum Libri Quinque.* Hártakézirat az előbbihez hasonló ízlésben, ivrét 179 l., a czimlapon Mátyás király M. és A. betűs czimerével. A kézirát végén van Vitéz János egykoru jegyzete, melyből megtudjuk, hogy a kézirát Nyitrán 1468. június 3-ikán javította. »Finivi transcurrendo Nitrie die 11. Junii 1468. emendare bene non potui, propter in emendatum exemplar.« Eredetileg violaszínű bársony kötése volt, mostani kötése zöld bőr. Vágása mint előbb. A hazai és külf. irodal. ismeretes.

III.

A M. T. Akadémia könyvtárában Budapesten.

16. *Ludovicus Carbo: Dialogus de Mathiae Regis laudibus Mathiae dicatus.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, 8-adr. 40 l., arabeszk diszítésekkel és arany kezdőkkel. A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös selyem kötés arany vágással. A haz. irod. ism.

IV.

A győri püsp. papnövelde könyvtárában.

17. *Blondi Foro Juliensis Romae instauratae libri tres.* Egyszerűen kiállított hártakézirat arabeszk lap-

széli diszítéssel, arany initialékkal, a czimlapon Mátyás czimerével. 4-edr. 99 l. Iratott Florenzben 1467-ben. Egykoru barna préselt bőrkötés arany vágással. A hazai irod. ismeretes.

V.

A marosvásárhelyi gróf Teleki-féle könyvtárban.

18. Cornelii Taciti: *Annalium et Historiarum libri*. Egyszerű codexek izlésében kiállított hártyakézirat, 4-edr. 191 l., a czimlapon Mátyás czimerével. A czimlap felső lapszélén ezen egykoru feljegyzés áll: »Beati Rhenani sum, Nec muto Dominum. Ex dono Jacobi Spigellii jure consulti. Anno Salut. M. D. XVIII.« Egykoru kötése vörös préselt bőr arany arabeszkkel és vágással. A táblákon a szokásos czimerpaizs helyén domboru kiállításban arany gyűrűs holló jön elő, mely a paizsot egy maga kitölti. A második tábla felső szélén arany betűkkel a könyv czime olvasható, mint az 1-ső sz. corvin codexen. A hazai és külf. irod. ismeretes.

VI.

A zágrábi tud. Akadémia könyvtárában.

19. Hilarius Pictaviensis de Trinitate. Egyszerű kiállítású kártyakézirat, arabeszk lapszéli diszítéssel, arany kezdőkkel, a czimlapon Mátyás czimerével, 4-edr. A hazai irod. ismer.

VII.

A bécsi cs. udvari könyvtárban.

[20. S. Augustini *Epistolae et aliorum* m. Nagy ívrétű hártyakézirat 381 levélből, két művészi kiállítású czimlappal, kitűnő miniatürekkkel és a corvin-féle emblemmel. ¹⁾ A

¹⁾ Ezen emblema, melyek hol teljes, hol kisebb számban, de leginkább az Attavantestól, vagy ennek tanítványaitól festett corvin-codexeken jönnek elő, a következők: arany hordó, arany vedreskut, égi teke, méhkas, homokóra, aranykova aczéllal, csucsos gyémántgyűrű, farkát nyaka köré tekerő sárkány, aranygyűrűs fekete holló, két egymás fölötti arany korona stb.

czimlapon van Mátyás czimere. Festette Attavantes, a mint ezt az első levélen olvasható, egykoru feljegyzés jelzi: »Attavantes pinsit.« Egykoru vörös préselt bőrkötés aranyos arabeszkekkel és arany vágással ugy, mint az 1. sz. corvin-codexen. A külföldi irodalomban ismeretes.

21. S. Hieronymi Commentaria in Ezechielem Prophetam. Attavantestől festett, hárttyakézirat, ívr. 333 l. Fényes művészi kiállítás két czimlappal, kitűnő miniaturekkel corvin-féle emblemákkal és Mátyás czimerével. Az előlevélen egykoru kéztől áll: »Attavantes pinsit.« A kéziratot Nicolaus presbiter Faventinus másolta. Az előbbihez hasonló kötés és vágás. A külföldi irodalomban ismeretes.

22. Philostrati Heroica, Icones, Vitae Sophistarum ab A. Bonfino traductae. Attavantestől festett fényes kiállítású hárttyakézirat, ívr. 171. l., két czimlappal, kitűnő miniaturekkel és corvin-emblemákkal. Kötése és vágása mint előbb. A czimlapon van a czimer s arany medaillonban Mátyás és Beatrix mellképe. Az első ezen körirat olvasható: »Mathias Rex Ung. Boe. q. et dux Austrie.« A külf. és hazai irod. ismeretes.

23. S. Joannis Chrysostomi Omeliae in Epistolam Pauli I-am et II-am ad Thimotheum etc. Attavantes izlésében fényesen festett hárttyakézirat, ívr. 155 l., kitűnő miniaturekkel, arany polychrom initialékkal és Mátyás czimerével. A lapszéli diszítésben a corvin-féle emblemák vannak. Kötése mult századi barna bagaria bőr az esztei fejedelmi család czimerével és eredeti arany vágással. Sem a külföldi, sem a hazai irodalomban ekkorig ismertette nem volt.

24. S. Hieronymi Explanatio in Epistolas S. Pauli ad Galatas. A legfényesebben kiállított hárttyakéziratok egyike, Francesco del Chiericotól. Ívrét, 258 l. Van művészi kivitelű kettős czimlapja, vagy 20 lapszéli diszítése, melyeken miniaturek, corvin-féle emblemák, hadi jelvények, cameák és allegorikus képek kitűnő összhangzásban jönnek elő. Mátyás király czimerével a kéziratban több helyütt találkozunk; a czimlapon arany medaillonban van Mátyás és Beatrix mellképe. Kötése és vágása egészen olyan, mint

az előbbi kéziraté. Sem a külföldi, sem a hazai irodalomban eddig ismertette nem volt.

25. S. Athanasius: *Commentarius in epistolas S. Pauli e graeco in lat. trad. a Christophoro de Persona*. Nagy fényvel és kitünő műizléssel kiállított hártayakézirat, melynek lapszéli díszítéseiben ugyanazon stílyű miniature-eket és emble mákat találjuk, mint az Attavantes által festett corvin-codexekben. Nagy ívrét 346 l. A címlapon Mátyás címere felül van festve két más címerrel, de az egykoru vörös bőrkötés arany arabeszkjei közt a magyar pólyák és cseh oroszlánból összetett koronás címer még látható. (L. az 1-ső sz. Curtius codexet.) A külföldi irdalomban ismeretes.

26. *Antiphonale*. Legnagyobb ívrétű hártayakézirat, kitünő miniaturekkel, Mátyás és Beatrix címerével. Egykoru kötését nem ismerjük, mostani barna bőrkötése a mult században készült. A külf. irod. ismeretes.

27. *Asconius Pedianus Enarrationes in Ciceronis Orationes*. Egyszerű kiállítású hártayakézirat, 4-ed r. 80. l., arabeszk díszítésekkel és arany initialékkal. A címlapon nincs Mátyás címere, de a barna préselt bőrkötés közepén ott találjuk Magyarország és Csehország koronás címerét ugymint a többi bőrkötésű corvin-codexeken. (L. az 1. sz. corvin-codexet.) Egykoru aranyvágás. A külf. irod. ismeretes.

28. J. Basilius *contra Eunomium de divinitate filii et Spiritus Sancti cum praef. Bessarionis et interpret. Georgii Trapesuntii*. Hártayakézirat az előbbihez hasonló kiállításban, 4-edr. 156 l. A címlapon Mátyás címere. Egykoru préselt barna bőrkötés arany vágással. A külf. irodalomban ismeretes.

29. S. Basilius *Homiliae in Hexahemeron in latinum conversae ab Eustachio Diacono*. Egyszerű kiállítású hártayakézirat 4-edr. 42 l. A címlapon Mátyás címere ki van vakarva, de az arany korona még felismerhető. Közönséges sárga bőrkötés arany vágással. A külföldi irod. ismeretes.

30. S. Bernhardus *Clarevallensis de Consideratione ad Eugenium II. Libri*. Hártayakézirat 4-ed r. 71 l., egyszerű arabeszk díszítéssel és arany initialékkal.

A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös préselt bőrkötés gazdag arany arabeszkokkal és arany vágással, mint az 1-ső sz. corvin-codexen. A külf. irod. ismeretes.

31. Catulli Tibulli et Propertii carmina. Az előbbihez hasonló kiállítású hártvakézirat, ivret 171 l. Egykoru vörös bőrkötés arany vágással, a boritéktáblán Szavojai Eugen czimerével, kinek birtokába Apafy Mihály könyvtárából jutott. A hazai és külf. irod. ismeretes.

32. Chalcidius, Alti vidus: de immortalitate animae. Olyan mint a 30. számú kézirát, ivret 82 l., egykoru barna bőrkötéssel és arany vágással. A külf. irod. ism.

33. S. Chrysostomi Homiliae XLIV in Matheum e graeco in lat. conversae. Hártvakézirat egyszerű kiállításban, arabeszk díszítésekkel és arany kezdőkkel. Ivret 333. l. A czimlapon nincs Mátyás czimere, de az egykoru vörös préselt bőrkötésen az arany arabeszkok közt, a táblák közepén ott van Magyar- és Csehország koronás czimere, mint az 1. sz. corvin-codexen. Arany vágás. A külf. irod. ismeretes.

34. S. Chrysostomus Libri VI. Dialogorum et Basilii de dignitate sacerdotali in latinum conversi. Hártvakézirat egyszerű kiállításban arabeszk díszítéssel és arany initialékkal. Ivret 66 l. A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös préselt bőrkötés arany arabeszk díszítésekkel és arany vágással, mint az előző codexen. A külföldi irodalomban ismeretes.

35. Cyrilli Episcopi: Speculum Sapientiae e graeco in latinum translatum. Negyed rében 1443-ban kiállított, az előbbihez hasonló hártvakézirat, 72 l. A czimlapon az alsó lapszél, hol Mátyás czimere volt, ki van vágva, de az egykoru vörös préselt bőrkötésen ott van Magyar- és Csehország koronás czimere, mint a többi hasonló kötése corvin-codexeken. A külf. irod. ismeretes.

36. S. Hieronymus in Matheum Marcum et Ecclesiasten commentarius etc. Hasonló kiállítású hártvakézirat a czimlapon Mátyás czimerével. Ivret 328 l. Egykoru kötése vörös préselt bőr gazdag arany arabeszkokkal és kimetszett díszítésekkel, aranyvágással. Másolta 1483-ban okt. 19.

Sigismundus de Sigismundis. A külf. irodalomban ismeretes.

37. Titi Livii Patav. Historiarum Decas I. Hártakézirat az egyszerűebbek izlésében, ívr. 231 l., arabeszk díszítéssel és arany kezdőkkel. Másolta Jo. Franciscus de sancto Geminiano. A czimlapon a magyarországi pólák és csehországi oroszlanból összetett czimerpaizsból Mátyás király hollós szív pajzsa hiányzik; de a czimer oldalain ott állanak az ismeretes M. és A. betűk. Eredeti kötését nem ismerjük, jelenleg bőrbbe van kötve, vágása azonban (arany alapon színes guirlande-ok) a régi. A külf. irod. ismeretes.

38. Marcellini, Gennadii, Isidori, Ildefonsi toletani nonnulla opera. Hasonló kiállítású mint az előbbi, a czimlapon Mátyás czimerével. Negyedré 73 l. Egykoru kötése vörös bőr gazdagon arannyal préselve és zöld arany és kék pontokkal díszítve. Vágása arany. A táblák közepén az ismeretes czimer. A külf. irod. ismeretes.

39. Claudii Ptolemaei Magnae compositionis Libri a Georgio Trapesuntio traducti. 1467-ben fényesen kiállított hártakézirat ívr. 212 l., arabeszk díszítésekkel, csinos miniaturekkel és számos csillagászati ábrával. A czimlapon Mátyás czimere. Ujabbkori disznóbőr-kötés. A külföldi irod. ismeretes.

40. Fabius Quintilianus: Institutionum Oratoriarum libri XII. Kiállítására nézve az előbbihez hasonló. Ívr. 278 l. A czimlapon Mátyás czimere ki van vakarva, de az egykoru vörös bőr táblákon az aranyos arabeszek közt a magyar- és csehországi koronás jelvények határozottan láthatók. Arany vágás. A külf. irod. ismeretes.

41. Papirius Statius: Sylvarum libri V. Negyedré az 1-ső sz. corvincodexxel egyenlő kiállítása és kötésű hártakézirat, 56. l. A külf. irod. ismeretes.

1291 42. Thomae Aquinatis Catena Aurea seu continuum in Lucae Evangelium. Hártakézirat egyszerűbb kiállításban; ívr. 205 l., arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany kezdőkkel. Másolta 1468-ban Henricus Amstelredamensis alias Sença paura. A czimlap Mátyás czimerével együtt ki van vágva. Az egykoru vörös préselt bőrkötésen azonban

arany arabeszek közt ott találjuk Magyar- és Csehország koronás czimerét mint a többi corvincodexeken. A külf. irod. ism.

43. Virgilius Maro: *Ecclogae, Georgicorum libri IV. Aeneidos libri XII.* Mindenben az előbbivel egyenlő kiállítású hártakézirat, ivr. 252 l. A külf. irod. ism.

44. *Poetae Christiani Geneologia Deorum carmine Hexametro. E Dione Cassio oratio in funere Julii Caesaris per Baptistam Guarinum translata etc. Baptistae Guarini oratio scholastica in apertione Gymnasii Ferrariensis anno 1453.* Nedvességtől és penésztől sokat szenvedett hártakézirat, ivr. 35 l. egyszerűbb kiállításban. A czimlap, hol Mátyás czimere szokott lenni, ki van vágva. A restaurált kötésre ragasztott régi bőrboríték azonban megegyez a convincodexek többi bőrkötéseivel. Vágása arany. A külf. irodalomban ismeretes.

VIII.

A salzburgi csász. kir. tanulmányi könyvtárban.

45. *Herodiani historiarum libri octo per Ant. Bonfinum e graeco in latinum traducti et Mathiae regi dicati.* Egyszerű kiállítású corvincodex, melyről kétségtelen, hogy Magyarországból, (valószínűleg a Vitéz-féle Tertulianus codexx-el) került Salzburgba. Ivrét 128 l. A czimlap, hol Mátyás czimere szokott lenni és az egész első ív, (ternio) ki van tépve. Egykoru zöld selyem kötése azonban hasonló a 64. sz. wolfenbütteli Marsilius Ficinus code xéhez, s a másoló (Jo. Franciscus Comes Augustalis) a könyv végén kijelenti, hogy a kéziratot Mátyás iránti tiszteletből ennek számára másolta. Arany vágás. Az irodalomban ekkorig ismeretlen, a tudományos közönség jelen közleményünkben találkozik vele legelőször.

IX.

A göttweigi benczések könyvtárában.

46. *Bessarionis Cardinalis liber super eo Evangelii sic eum volo manere quid ad te, latine per Leonardum Aretinum traductus.* Egy-

szerű kiállítású hártvakézirat, ivr, 56 l., arabeszk diszitással, arany kezdőkkel, a címlapon Mátyás czimerével. Másolta : Leonardus Job. Egykoru barna préselt bőrkötés, a táblák közepén Magyar- és Csehország koronás czimerével. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

X.

A prágai egyetemi könyvtárban.

47. *Thomae Aquinatis Commentarius in librum de coelo et mundo.* Kettős címlappal biró hártvakézirat, ivr. 209. l.; Rómer Floris szerint Attavantestől vagy ennek tanítványától festve. A címlapon gyönyörű miniature-k és a szokásos corvin emblemák vannak, Mátyás czimerével. Kötése egykoru vörösbőr préselt aranyos diszítésekkel és kivágott czirádákkal. Ezek fölött Magyar- és Csehország koronás czimere. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

XI.

A drezdai királyi könyvtárban.

48. *Valturius de re militari.* Ívrétű 235 levélből álló kártvakézirat fényes diszítésű címlappal, Mátyás czimerével és száznál több hadászati színes illustratióval. A kézirat végén a másoló kezétől olvasható: »*Joannes M. Cynicus fieri curavit.*« Egykoru kötését nem ismerjük, mostani disznóbőr kötése a XVII. századból származik. A külföldi és hazai irod. ismeretes.

49. *Ciceronis Epistolae familiares.* Negyedrébten kiállított kártva kézirat 257 l. Minden tekintetben a jegyzékünkben 1. sz. a. felsorolt Curtiussal egyenlő. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XII.

A lipcsei egyetemi könyvtárban.

50. *Constantinus Porphyrogenitus de Caerimoniis aulae Byzantinae libri II.* XII. századi görög hártvakézirat ivr. 263 l., jegyzékünkben az egyedüli, mely

görög nyelven van írva. A címlapon nincs Mátyás czimere, de egykorú vörös bőrkötése egészen olyan, mint a többi corvinco-dexeké, s a táblákon levő Magyar- és Csehország czimere kétségtelenné teszi, hogy a Corvinából származik. Egykoru arany vágás. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

XIII.

A müncheni kir. udvari könyvtárban.

51. *Agathias de Bello gothorum per Christophorum Persona e graeco in latinum traductus et Mathiae regi dicatus.* Egyszerű izlésben kiállított hártyakézirat, ivr. 168 l., arabeszk diszítésekkel és arany kezdőkkel. A címlapon Mátyás czimere. Egykorú vörös selyem kötés, arany vágással. A külf. és hazai irod. ismeretes.

52. *Aur. Cornelius Celsus de medicina.* Egyszerű kiállítású hártya kézirat, ivr. 204 l. Mátyás czimere körül M. és A. betűk. Egykorú kötése violaszínű bársony, és színes guirlandokkal diszített vágás. A külf. és hazai irod. ismeretes.

53. *Beda Venerabilis De natura rerum. Seneca Quaestiones naturales.* Oly kiállítású hártyakézirat, mint az előbbi, ivr. 72 l. A címlapon Mátyás címerében a szívpaizs hollója felül van festve fehér sassal (II. Ulászló czimere) s a címer két oldalán volt M. és A. betűk W. és R. (Wladislaus Rex) betűkre vannak változtatva. Egykorú vörös bőrkötés, préselt diszítésekkel, az első táblán kék paizsban arany sas, a másodikban, Magyar- és Csehország koronás czimere. Aranyvágás. Az első tábla belsején ezen egykoru feljegyzés olvasható: »Nobili viro D. Johanni Jacobo Fuggero dno a Kirchberg et Weisenhorn etc. Bedam de natura rerum olim a serenissimo Wladislao (eredetileg Mathia volt, de ez most keresztül van törülve) Hungariae Boemiaeque rege in deliciis habitum Georgius Hermannus observantiae et honoris ergo D. D. anno 1544.« A külf. és hazai irod. ismeretes.

54. *Historia Bononiensis.* Hártyakézirat 4-edrétben, 62 l. egyszerű kiállításban, lapszéli arabeszk diszítésekkel, arany kezdőkkel és Mátyás címerével. Egykorú kötése vörös préselt bőr, a táblák közepén Magyar- és Csehország címeré-

vel. Aranyvágás. Ezen valamint a következő 55. és 56. számú Corvin-codexeket a müncheni kir. állami könyvtár kéziratai közt Dr. Meyer Vilmos odaválókönyvtári titkár fedezte fel s a »Magyar Könyvszemle« 1878 ki folyamában ismertette. A külföldi irodalomban ismeretlenek.

55. *Orationes Demosthenis a Leonardo Aretino lat. traductae.* Mindenben olyan, mint az előbbi.

56. *Aristeas de interpretatione septuaginta interpretum per Mathiam Palmierum e graeco in lat. versi.* Kiállítására nézve az előbbihez hasonló, egykoru kötése kék selyem.

XIV.

Az erlangeni egyetemi könyvtárban.

57. *Biblia vulgata cum prolegomenis Hieronimi.* Irmischer szerint XIV. századi, góth betűkkel írt ívrétű hárttyakézirat 476 l., igen csinos kiállításban, ízléses miniaturekkel és aranyos kezdőkkel. Különös figyelmet érdemel a kézirat egykoru préselt bőrkötése, mely a velencei XV. századi Capitularék ízlésében domborművű diszítéseket mutat fel; és pedig a táblák közepén Mátyás király medaillonszerű arczképét »*Mathias rex*« körirattal és a négy sarokban arany ágon álló fekete hollót aranygyűrűvel. Vágása arany. E kötés a corvincodexek közt egyedül áll. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XV.

A jenai egyetemi könyvtárban.

58. *Baptistae Guarini de ordine docendi ac studendi.* Egyszerű kiállítású hárttyakézirat 8-ad rétbén 34 l., arabeszk lapszéli diszítéssel, a címlapon Mátyás címerével. Egykoru préselt barna bőrkötés. A külföldi és hazai irodal. ismeretes.

XVI.

A wolfenbütteli hercegi könyvtárban.

59. *Bartholomaei Fontii opera Mathiae Regi dicata.* Attavantes ízlésében kiállított hárttyakézirat, kettős

czímlappal, fényes lapszéli díszítésekkel, miniaturekkel, corvin-féle emblemákkal, s a czímlapon Mátyás czímerével. Ivrét 194 l. Egykorú vörös bársonykötés aranyvágással. A külf. és haz. irod. ism.

60. Marsilii Ficini Epistolarum libri VIII. a Philippo Valore Mathiae dicatae. Kiállítására és kötésére mindenben az előbbihez hasonló. Ivr. 303 l. A czímlapon arany medaillonban van Mátyás s Beatrix arczképe. A külf. és haz. irod. ismer.

61. Sinesii Platonici de vaticinio somniorum e graeco in lat. per Marsilium Ficinum translatus cum praefatione Philippi Valoris ad Mathiam regem. — Marsilii Ficini Libri duo (II. et IV.) Epistolarum ad Mathiam Regem. Ivrétű, 127 levélből álló hártyakézirat, Mátyás és Beatrix arczképét kivéve, mindenben az előbbivel egyenlő. Íratott Florenzben 1484-ben. Egykorú kötése vörös selyem. A külf. és hazai irod. ismeretes.

62. Prisciani Lydi interpretatio in Theophrastum de sensu a Marsilio Ficini in lat. traducta. Egészen olyan, mint az 59. sz. corvincodex 4-edrétben 145 l. A külf. és hazai irod. ismer.

63. Psalterium Davidis Prophetae. Pazar fénynyel és kitűnő műzléssel kiállított hártyakézirat, 8-ad rétbén 119 l., valószínűleg Francesco, del Chiericotól. ¹⁾ A czímlap a florenzi könyvfestészeti iskolának egyik remeke, kitűnő miniaturekkel és díszítésekkel s alul Mátyás és Beatrix összetett czímerével, miből következtetjük, hogy a psalterium Beatrix királyné használatára készült. Egykorú kötése vörös bőr aranyos és préselt doborművű kiállításban, a táblák közepén Mátyás király kitűnően előállított czímerével. A czímer fölötti korona mákszem nagyságu rubinokkal van díszítve, melyek a czímernek nagy fényt kölcsönöznek. E psalteriumnak szakasztott mása, mely valamikor IV. Albrecht bajor herczegé volt, jelenleg a müncheni könyvtárban van s 1485-ben Antonius Sinibaldus másolta. A külf. és haz. irod. ismer.

64. Marsilii Ficini Epistolarum liber III. et IV. Ivrétben 148 levélből álló hártyakézirat egyszerűbb kiállításban, mely a műzléssel készült czímlapon Mátyás király czímerét a

¹⁾ Eddig Attavantesének tartották.

következő szokatlan összeállításban tünteti fel. A négyelt paizsban az első mezőben van a gyűrűs holló, másodikban a magyarországi pólyák, a harmadikban a cseh oroszlán, negyedikben sárkány. Ily összeállításban Mátyás címere más corvincodexben nem jön elő. Egykorú zöld bársony kötés aranyvágással. A külf. és haz. irod. ismer.

65. *Alexandri Cortesii Laudes bellicae Mathiae regi dicatae.* Nagy fénynyel és műízléssel kiállított hártayakézirat, kitűnő miniaturekkel. Ivrét 32 l. A címlapon nagy bronzszínű medaillonban van Mátyás arczképe a következő körirattal: »*Mathias Rex Hungariae Bohemiae,*« az alsó lapszélen pedig a címer mellett miniature-ben egy jelenet, mely Mátyást lóháton a magyarok élén ábrázolja, a mint csatába a törökök ellen vonul. Egykorú vörös selyem kötés, aranyvágással. A külf. és haz. irod. ismeret.

66. *Johannis Tolhopf Stellarium.* Egyszerű kiállítású hártayakézirat ivr. 32 l., Mátyás címerével és számos csillagászati ábrával. Egykorú kötése vörös bársony, aranyvágással. A külf. és hazai irod. ism.

XVII.

A thorni főgymnásium könyvtárában.

67. *Naldi Naldii Florentini Epistola de laudibus augustae Bibliothecae atque libri IV. versibus Scriptis eodem argumento adserenissimum Mathiam Corvinum Pannoniae regem.* Hártayakézirat ivrétben 62 l., művészi kivitelű címlappal, melyet kitűnő miniaturek, arany polychrom kezdők, és Corvin féle emblemák díszítenek. Az alsó lapszélben van, a holló címer. Eredeti vörös bársonykötése négy ezüst kapocscsal 1723-ban még meg volt; ma azonban ezek mind hiányoznak s a kézirat kötése közönséges papirkartonból áll. Vágása arany. A külföld és hazai irodalomban ismeretes.

XVIII.

A szentpétervári császári könyvtárban.

68. *S. Chrysostomi Homiliae XXVIII. in Epistola ad Corinthios item contra Judaeos ser-*

mones sex. Fényes kiállítású, két művészi czimlappal bíró hártyakézirat, ivr. 315 l., kitűnő miniaturek-vel, Corvin-féle emblemákkal és Mátyás czimerével. Eredeti kötését nem ismerjük, mostani kötése ujabbkori maroqin bőr arany vágással. A külf. és hazai irod. ismer.

XIX.

A velencei sz. Márkról nevezett könyvtárban.

69. Ant. Averulini Florentini De Architectura librī XXV. ex italico in latinum ab Ant. Bonfinio Asculano traducti et Mathiae Regi dicati. Nagy ivrétű hártyakézirat 291 l., a corvin codexek izlésétől eltérő kiállításban, számos építészeti illusztrációval. A czimlap fényes díszkeretből áll, melyet kitűnő miniaturek hadijelvények és igen izléses lapszéli díszítések ékesítenek. Ezek közt Mátyás czimere többféle alakban látható, M. R. betűkkel. Az alsó lapszélben Mátyás király trónon ül s négy ló által diadalmenetileg vitetik. A díszítések közt ezen monogram látható: Ma. C. Tro. (Mathiae Corvini Thropheae) Eredeti violaszínű kopott bársonykötés arany vágással. A kézirat 1488-ban készült. A külf. és hazai irod. ismeretes.

70. Marciani Capellae de nuptiis Philologiae et Mercurii libri II. et de septem Artibus libri VII. A legfényesebb corvincodexek egyike, Attavantestől festve. Ivret 266 l. A főczimlapon nagyszerű allegorikus képben Mercurius lakodalmá Philológiával van ábrázolva; a szövegben pedig összesen 16 fényes díszlap van (minden fejezet elején) kitűnő miniaturek-vel, lapszéli díszítésekkel és corvin-féle emblemákkal. A kézirat főkéssége azonban hét allegorikus kép, mely a szabad művészeteket hét külön ivrétű lapon ábrázolja s nagy könyvfestészeti tökélyvel van kiállítva. Mátyás király hollós czimere a czimlapokról legnagyobb részt ki van vakarva s csak itt-ott láthatók belőle egyes részletek, Magyarország czimere azonban több helyütt egész épségben megmaradt. A kézirat előlevelén egykoru kék irással ezen feljegyzés áll; »Attavantes florentinus pinxit.« a 204-ik levélen pedig »scripsit Alexander Verasanus.« Eredeti aranyvágás ujabbkori bőrkötéssel. A külf. és hazai irod. ismeretes.

71. *Benvenuti de Rambaldis Liber Angustalissine auctoris nomine ab Ant. Th. recensitus, Caesarum Vitae abbreviatae intitulatus Mathiae regi dicatus.* Egyszerű kiállítású hártakézirat 8-ad r. 39. l., arabeszk diszítésű czimlappal, arany initialékkal és Mátyás czimerével. Ujabbkori bőrkötés. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XX.

A veronai káptalani könyvtárban.

72. *Titi Livii Patavini Historiarum Decas tertia.* Hártakézirat egyszerű kiállításban arabeszk diszítésű czimlappal és arany kezdőkkel. Ivrét, 215 l. A czimlapon nincs Mátyás czimere, az egykoru vörös bőrkötés azonban egészen olyan, mint az 1-ső sz. corvincodexé; a táblák közepén ott van Magyar- és Csehország koronás czimere; mely fölött azonban itt még az aranygyűrűs holló emelkedik, hasonlóan a marosvásárhelyi Tacitus codexhez. Egykoru aranyvágás. Ezen és a következő corvin-codexet dr. Rómer Flóris érdemes tudósunk fődözte fel és az Arch. Értesítő 1870-ki folyamában ismertette.

73. *Titi Livii Patavini de Bello Macedonico.* Kiállítására nézve mindenben az előbbihez hasonló. Ivrét, 207 lev. A czimlapon Mátyás czimere felül van festve más czimerrel; az egykoru préselt bőrkötésen azonban ott van Magyar- és Csehország koronás czimere, a holló kivételével, mely itt hiányzik, hanem helyette a korona fölött szárnyas angyalfő lebeg. Egykoru aranyvágás. A kézirat initialéit Girolamo dai Libri betűfestő festette, a mint ezt a boríték-tábla belsején olvasható következő egykoru jegyzet tanúsítja: »Hieronymi dei Libri minio fecit in initiales litteras.«

74. *T. Livii Patavini Historiarum Decas . .* Ivrétű hártakézirat 194. l., egyszerű kiállításban arabeszk lapszéli diszítésekkel és arany initialékkal. A czimlapon Mátyás czimere felül van festve az Orsini család czimerével, de az egykoru vörös préselt bőrkötés egészen olyan, mint az 1-ső számú Corvin-codexen. A boríték-tábla belsején ezen egykoru feljegyzés áll: *M. Antonii Montani J. Baptistae Medici excellentissimi filii Mario Bevillaque comiti pro augenda Bibliotheca munus die XIX.*

May M. D. LXXX.« A külföldi és hazai irodalomban ismeretlenek.

XXI.

Trivulzio Ögróf magánkönyvtárában
Milánóban.

X 75. Porphyriionis et Acronis Commentaria in Horatium Flaccum. Ivretü hártvakézirat 301 l., két fényes czimlappal, melyeket kitünő miniature-k és lapszéli diszitések ékesítenek. Mind a két czimlapon Mátyás czimere. Eredeti vörös préselt bőrkötés és vágás, mint az 1-ső sz. corvin-codexen. A külf. és haz. irod. ismer.

76. Diogenes Laertii vitae atque Sententiae eorum qui in Philosophia claruerunt latine ab Ambrosio Traversari traductae. Herodotus de vita Homeri latine trad. Virgilii Maronis vita per Donatum Grammaticum edita. Vita quorundam latinorum poetarum a Petro Candido editae et primo vita Virgilii Maronis etc. Fényes czimlappal bíró hártva kézirát, ivrétben 205 l., szép miniaturekkel, virágos lapszéli diszitésekkel és arany kezdőkkel. Mátyás czimere a czimlapon felül van festve, de az átellenes tiszta hártyalapon, megvan az eredeti czimernek benyomott helye, melyen a magyarországi pólyákat, a cseh oroszánt és szivpaizsban levő gyürüs hollót tisztán ki lehet venni. Egykoru kötése vörös préselt bőr arany vágással (mint az előbbi codexen) a táblák közepén arany gyürüs hollóval. A kézirát végén ezen egykoru feljegyzés áll: Franciscus Sassetus Thomae filius florentinus civis faciundum curavit. etc.« A külf. és haz. irod. ism.

XXII.

Trotti Ögrófnő magánygyűjteményében
Milánóban.

? 77. Flavii Cresconii Corippi Johannidos Libri Septem. E corvincodex 1820-ban, mikor Mazzuchelli kiadta még Trivulzio Ögróf milánói könyvtárában volt, honnan idő folytán a 78. sz. corvincodexxel együtt végrendeleti hagyomány gyanánt Belgiojozo herczegnőre szállt és jelenleg leányának

Trotti űrgrófnőnek birtokában van. Ekkorig még tüzetesen ismertetve nincsen, sem kiállításáról sem kötéséről positiv adatokkal nem rendelkezünk. Csak azt tudjuk, hogy Mátyás király czimerével van diszitve. Fraknoi Vilmos 1878-ban, s e sorok írója 1879-ben milánói kutatásai alkalmával őhajtották e kéziratot tüzetesen megvizsgálni, de a főrangú tulajdonosnő távollévén Milánótól, a könyvtárba be nem juthattak. A külf. irod. ism.

+ 78. *Johannis Damasceni Sententiae, Anselmi Archiepiscopi catnariensis monologium etc. de fermento et azimo, devoluntate triplici vel de similitudinibus de conceptu virginali etc.* Hártyakézirat Mátyás király czimerével. Kiállításáról és kötéséről, mint az előző codexnél, nincsenek adataink. A külf. irodalomból csak a címét tudjuk ekkorig.

XXIII.

A pármái királyi könyvtárban.

79. *Diomedis Caraffae de institutione vivendi.* Fényes kiállítású kézirat, 8r. 41 l., sötétzöld és violaszínű pergamenre arany betűkkel írva s Beatrix királynénak ajánlva. Két czimlapja van; az egyiken művészi kivitelű miniatúrában Beatrix egész alakja látható, amint a neki ajánlott könyvet Diomedes Caraffától átveszi. A kép díszkerete magában foglalja az aragoniai ház emblemáit s alul Mátyás király hollós és Beatrix királyné családi czimerét. A könyv végén van a másoló jegyzete ezüst írással: *Joannes Marcus Cynicus exscripsit.* Ujabbkori vörös bőrkötés egykoru arany vágással. A külf. és haz. irod. ismer.

XXIV.

A Laurentiana könyvtárban Florenzben.

80. *Macrobiani Theodosii Saturnaliorum Libri V.* Egyszerű kiállítású hártyakézirat, 4-r. 116 l., arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal. A czimlapon az alsó lapszél közepén két genius zöld babérkoszorút tart, melynek belseje üres, s nincs benne Mátyás czimere. Ez alapon tehát a codex nem sorozható a Corvinába. Van azonban az utolsó

levélben egy XVI. sz. feljegyzés, ¹⁾ melyből megtudjuk, hogy a codexet a XVI. sz. közepén a francia követ mint Mátyás király könyvtárából valót Konstantinápolyban vásárolta, kitől azután Antonio Braciolohoz, ettől 1544-ben febr. 29-én Francesco Riccio tulajdonába s innét a Laurentianába került. E feljegyzés és az eredeti corvin-féle kötés alapján, melyet a XVII. században a mostanival cseréltek fel, a codexet a Corvinának vindikáljuk. A külf. s hazai irod. ismer.

XXV.

Az esztei-féle könyvtárban Modenában.

81. S. Ambrosii Mediolanensis Episcopi Exameron, de Paradiso, de Cain et Abel, de Abraam, de Isaac etc. etc. Attavantestől festett hártakézirat, ivr. 260 l., a modenai corvin-codexek közt a legfényesebb. Van két fényes kiállítású czimlapja nagyszerű minaturekkel, diszítésekkel és corvin-féle emblemákkal, ezenkívül 19 pompás kivitelű lapszéli diszítése, ugyanannyi initialéval, melyeknek mindegyike miniatüreben egy szentet ábrázol. A második czimlapon van Mátyás czimere s a szöveg előtti levélen egykoru irással ezen feljegyzés: »Attavantes pinsit.« Egykoru kötését nem ismerjük, mostani kötése mult századi barna bagaria bőr, a táblák közepén az esztei hercegi család czimerével, és egykoru arany vágással. Az olasz irodal. ismeretes, a magyar irodalomban ezuttal van először ismertette.

82. Augustini opera contra Faustum Manicheum et contra Julianum Pelagium. Hártakézirat ivrétben 216 l., Attavantestől festve. Fényes művészi kiállítás, két czimlap miniatürekel és négy evangelistával; corvin-féle emblemák és czimer mint előbb. A szövegben lapszéli diszítések nincsenek, az arany initialék polychron négyszögben vannak de miniatüre-képek nélkül. A szöveg előtti levélen egykoru kéztől

¹⁾ A feljegyzés szószerint így hangzik: »Questo libro fu del Re Mathia d'Vngheria comprato in Constantinopoli dell'orator Franzese, e mandato a messer Antonio Braciolo, quale l'ha mandato a me Pier Francesco Riccio addi 29 di febbraio 1544.

áll: »Attavantes pinsit.« Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

83. S. Joannis Chrysostomi Liber de compunctione Cordis ad Demetrium etc. Civitates et loca per quae beatissimus Paulus iter faciens verbum veritatis annunciaavit. Epistola Dyonisii Acropagitae ad Tymotheum de felici martyrio apostolorum Petri et Pauli. Sancti Brasilii Caesariensis ad Letojum de vera integritate virginitatis et de liberalibus studiis et ingenuis moribus liber per Leonardum Aretinum e graeco in lat. trad. Attavantestől festett hártakézirat, ívrét, 241 lev., két művészi kiállítású czimlappal, nagyszerű miniturekkel, 17 lapszéli diszítéssel, corvin-féle emblemákkal és Mátyás király hollós czimerével. A fejezetek elején polychrom arany initialék vannak, miniature-képek nélkül. A szöveg előtti levélen ezen egykoru feljegyzés áll: Attavantes pinsit. A kézirat Florenzbén 1477-ben ápril 7-én iratott. Kötése mult századi barna bagaria bőr az esztei herczegek czimerével és egykoru arany vágással. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

84. Gregorii Papae Omeliae in Ezechielem Prophetam. Ivrétű hártakézirat I. és 189 l., Attavantestől festve. Czimlapok, miniature-k, emblemák és czimer mint előbb. A szöveg előtti levélen: »Attavantes pinsit.« Kötése, vágása és ismertetése mint 81. sz. corvin-codexen.

85. S. Thomae Aquinatis commentarium in Primum librum Sententiarum. Attavantestől festett, az előbbihez hasonló izlésben kiállított hártakézirat, ívrét IV. és 443 l., két czimlappal, corvin-emblémákkal, Mátyás czimerével, és több száz arany polychrom initialéval. A szöveg előtti levélen egykoru kéztől ezen feljegyzés olvasható: Attavantes pinsit. Kötése, ismertetése mint előbb.

86. Ammiani Marcellini Rerum Gestarum Libri. Ivrétű hártakézirat 233 levél. Sehól sincs kitéve, hogy Attavantes festette volna, de a kézirat kiállítású jelleme egészen az ő ecsetére vall. A kettős czimlapon, a 17. lapszéli diszítésen, a miniature-kön, a corvin-féle emblemákon és a polychrom kezdőkön ugyanazon ékesítési karakter vonul végig, mint a 81—85. sz. corvincodexeken, ugy hogy a kézirat festését és diszítését min-

den valószínűség szerint neki tulajdoníthatjuk. Mátyás czimere a 2-ik czímlapon van. A kézirat Flórenzben 1488-ban február 12-én készült, s kötése, vágása és ismertetése a többi modenai corvin-codexekhez hasonló.

87. *Dionysii Halicarnassei de Originibus sive Antiquitatibus Romanorum.* Hártakézirat ívrétben III. és 396 levél, minden valószínűség szerint Attavantestől festve. Művészi kiállítású két czímlapja, kitűnő miniatürejei, arany polychrom kezdői és a corvin-emblemák egészen oly izlésűek mint az előbbi codexen. A 2-ik czímlapon Mátyás czimere. Kötése, vágása az az előbbiekhöz hasonló. Ismertetve csak az olasz irodalomban van.

88. *Georgii Merulae Alexandrini Opera.* Hártakézirat ívrétben 304. l. Kiállításra nézve mindenben az előbbihez hasonló. Minden valószínűség szerint Attavantes festette. Kettős czímlap, kitűnő miniatüre-k, corvin-féle emblemák, polychrom initialék, a 2-ik czímlapon Mátyás czimere. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

89. *S Gregorii Magni Dialogi et Vita.* Ivrétű hártakézirat két művészi kiállítású czímlappal, 8 lapszéli diszítéssel, ugyanannyi polychrom nagy és 594 kis kezdővel, 298. l. E kézirat a 24. sz. corvincodexnek pendentja. Festette Francesco del Chierico, s lapszéli diszítéseiben ugyanazon jelvények, cameák, corvin-emblemák és ékesítések jönnek elő, mint az említett codexben. A czímlapon arany medaillonban van Mátyás és Beatrix arczképe s alul a czímer, mely különben a többi lapszéli diszítéseken is látható. A kézirat »ad Serenissimi regis ungarie laudem« Florenzben 1488. febr. 13-án készült. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

90. *Leonis Baptistae Alberti De Re Aedificatoria.* Igen fényes, de a corvin-codexek izlésétől egészen eltérő kiállítású hártakézirat, ívrét 256. l. Egy czímlapja van, melynek lapszéli diszítése közt a magyar koronaországok és a Mátyás által meghódított osztrák tartományok czímerei Mátyás czimerével együtt láthatók. Ezenkívül a codexben még 10 fényes lapszéli diszítés van, arany kalászok, mezei virágok és a ragyogó arany bogycokból kombinálva, melyek közt a csucsos gyémánt-

gyűrűs holló félig kifeszített szárnyakkal többször jön elő. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

91. *Emilii Probi De Excellentibus Ducibus Exterarum Gentium*. Ivrétű hártakézirat 156 l., igen fényes és gazdag kiállításban. Van hét ízléses címlapja, 9 nagy-szerű initialéja miniaturekkel és 157 kisebb-nagyobb arany polychrom kezdője. A lapszéli festés mezei virágokból és lombzatokból áll, melyek közt gyümölcsök, madarak és geniusok parittyával jönnek elő. A kivitel nagy művész routine-ról tanuskodik. Mátyás czimere három címlapra van festve. A végén ezen egykoru feljegyzés áll: »Mitia fata mihi. Franciscus Sassetus Thomae filius florentinus civis faciendum curavit.« Kötésére és egyéb tulajdonságaira az előbbiekhöz hasonló.

92. *O rigenis Homiliae*. Igen nagy ivrétű hártakézirat 160 l., góth ízlésben nagy fényvel kiállítva kitűnő miniaturekkel. Fénypontja a címlap, mely a világt teremtés és az első emberpár történetét 13 miniature képből ábrázolja. Az alsó lapszélén van a czimer, mely Magyar, Csehország- és Dalmácia jelvényét, Beatrix aragoniai jelvényeivel együtt tünteti fel. Mult századi zöld bőrkötés és vágás; az olasz irodalomban ismeretes.

93. *Strabonis Geographia a Guarino in lat. trad.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivrét, 250 l., arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany kezdőkkel. A címlapon Mátyás király hollós czimere egy másik czimer fölé van festve, melyből egy rézsutos pantallér határozottan kivihető. Mult századi barna bagaria bőrkötés az eszei család czimerével és arany vágással. Az olasz irodalomban ismeretes.

94. *Valturius de Re Militari*. Hártakézirat ivrétben, IV. és 226 l. Egyszerű kiállítás, arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany kezdőkkel. A szövegben levő nagyszámu hadászati ábrák kiválóan emelik a kézirat becsét. A címlap alsó lapszélén van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Kötése, vágása mint előbb. Ezen corvin-codexet a modenai könyvtár ismerte, de ekkorig tudtommal még sehol ismertetve nem volt.

95. *Dionysii Areopagitae Atheniensis Episcopi opera e graeco in latinum per Ambrosium florentinum monachum traducta*. Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivr. 175 l., arabeszk lapszéli díszítéssel arany kez-

dőkkel, a czimlapon Mátyás czimerével. Eredeti kötése és vá-
gása, az 1-ső sz. corvin-codexsel egyenlő. E corvin-codexről
1878-ig magának a modenai könyvtárnak sem volt tudomása ;
ekkor azonban a könyvtár kéziratait egyenkint átvizsgálván, sze-
rencsés voltam azt megtalálhatni s létezéséről a hazai tudomá-
nyos világot az 1878-ik évi Ellenőrben tudósítani. A jelen köz-
leményben másodszor kerül a codex a hazai közönség elé ; a
külföldi irodalomban azonban egészen ismeretlen. Egykoru vörös
préselt bőrkötés arany virágos arabeszkekkel, a táblák közepén
Magyar- és Csehország koronás czimerével. (L. az 1-ső sz. cor-
vin-codexet.)

XXVI.

A v a t i k á n i k ö n y v t á r b a n R ó m á b a n .

96. *Breviarium Mathiae Corvini*. Az Attavantes által festett corvin-codexek legfényesebbjeiből való, mely mind-
járt a brüsseli *Missale* után (l. a 100-ik sz. kéziratot) követke-
zik és ennek méltó, bár befejezetlen párja. Ivrét 595 lev.
Másolta góth betűkkel 1487-ben Martinus faventinus
p r e s b y t e r , festéséhez azonban Attavantes csak későbbben
foghatott, mert daczára annak, hogy azt teljesen el nem
készítette s munkája részben befejezetlen maradt, mégis a 6-ik
díszlap tanúsága szerint a festést csak 1492-ben, tehát e könyv ira-
tása után 5-ik s Mátyás halála után 2-ik esztendejében szakí-
totta meg. A kézirat alapos műtörténeti méltatást érdemel. Itt
csak röviden kiemeljük, hogy 9 nagyszerű díszlapja van, félla-
pokat elfoglaló allegoricus képekkel, számos kisebb miniaturrel
és a szokásos corvin-féle emblemákkal. A főlapok díszkeretei
s a többi lapok lombozatos lapszéli díszítései mind meg annyi
remekművek. A második díszlapon látható Mátyás király és
Beatrix arczképe teljes ornátusban. A hollós czimer minden
díszlapon van, az 1-ső, 4-ik és 8-ik díszlapon azonban XIV. Be-
nedek pápa felülfestett czimere által eltakarva. Eredeti kötését
nem ismerjük. Mostani kötése XVI. Gergely pápa czimerét
mutatja. A külf. és haz. irod. ismeretes.

XXVII.

A jezsuita rend római társházában.

97. *Missale Mathiae Corvini Regis*. Góth ízlésben a ferenczrendiek használatára, fényesen kiállított hártya-kézirat, ivrét; 277 levél, kitűnő miniaturekkel. A *Missale* fénypontja a Canon előtti kép, mely az egész lapot igénybe veszi s a meztelen üdvözítőt ábrázolja a mint sebektől vérző kezeit mellére nyomja. Mögötte a kereszt s egyéb kínzási és szenvedési jelvények vannak. Baloldalt pedig Júdás, Pilátus és Herodes, és jobbról fönt Péter és az áruló szolgáló látható. Az előtérben jobbra Mátyás király ifjúkori alakját látjuk a mint királyi palástban imára emelt kezekkel térdel. Mögötte egy angyal két kezével a király fején levő földött koronát tartja, míg egy másik angyal nagy egyenes kardot tart fölfelé. Mátyás szájánál mondatszalgban ez áll: *Pie Jehsu miserere mei*. Az üdvözítő lábánál van a czímer, a magyar és dalmáciai jelvényekből, a vörös besztercei oroszlánból és az aranygyűrűs hollóból combinálva. Valószínűleg ez Mátyásnak a legrégebbi czímere a mi a corvin-codexeken ily alakban ránk maradt. A kép alatt ezen inscriptió áll: »*Ego Mathias Rex hungariae concessi hoc Missale fratri Thome de hungaria, post cuius obitum maneat presens liber in provincia qua claudit diem extremum.*« A missalét tehát Mátyás király bizonyos magyarországi Tamás szerzetesnek ajándékozta. A missale 1469-ben Bécsben készült; per manus Geor(g)ii Kathetralis et Institoris. Kötése ujabbkori restaurált vörös bársony, művészi kiállítású ezüst pántokkal és kapcsokkal. A kézirat ezelőtt a jezsuita rend római társházában (*Collegio del Gesu*) volt, honnan a társház könyvtárával együtt a rend bécsi társházába került, hol ez idő szerint őriztetik. A külf. és haz. irod. ism.

XXXVIII.

A jezsuitarend »*Collegium Romanum*« czimű társházában Rómában.

98. *Ciceronis Opera*. Ivretű hártyakézirat 272 l., két fényes czimlappal, lombozatos lapszéli diszítésekkel és arany

initialékkal. A második czimlapon az alsó lapszélén két corvin-
emblem van: az aczél kovával és a méhkas s Mátyás hollós
czimere a korona fölött szárnyas angyalfővel. Ujabbkori bőrkötés.
A hazai irod. ismeretes.

99. S. Didymimi Alexandrini de Spiritu
Sancto et Cyrilli Alexandrini opera e graeco in
lat. traducta etc. Attavantes izlésében festett fényes hárt-
yakézirat ivr. 255 l., három czimlappal, kitűnő miniatürekkel
több lapszéli díszítéssel, és a corvin-féle emblemákkal. Leg-
fényesebb a 2 ik czimlap, mely egy nagy és több kisebb minia-
türet mutat fel s elragadó díszítéseivel és mythologicus képle-
teivel az egész lapot igénybe veszi. A jobb lapszéli díszítésben
Mátyás király, a balban Beatrix királyné alakjai láthatók, amint
egymással szemben fejedelmi díszruhában térdelnek és kezeiket
imára emelik. Itt van Mátyás czimere is a jobb lapszélbe igen
ügyesen beillesztve. A kéziratot Florenczben 1487. deczember 4-én
Sigismundus de Sigismundis comes palat. fer. másolta. Ujabb-
kori bőrkötés. A hazai irod. ismeretes.

XXIX.

A brüsseli királyi könyvtárban.

100. Missale. Nagy ivrétű hártiakézirat 430 levél, góth
izlésben kiállítva, a vatikáni Breviarium (96. sz.) modorában
pazar fénynyel és csudálatos művészi tökélyvel Attavante s-
től festve, az eddig ismert Corvin-codexek közt a legszebb és
legfényesebb. Iratott 1485-ben s Attavantes 1485—87-ig dolgo-
zott rajta. A kéziratnak egész irodalma van; én ezuttal csak
azt jegyzem meg, hogy egyesítve találjuk benne mind azt
mit a XV. századi könyvfestészet elsőrendű remek műveiben
képes volt felmutatni.

A kéziratnak van több nagyszerű díszlapja, melyekből a
czimlap és Canon előtti kép a legfényesebb, továbbá számos
lapszéli díszítése nagyszerű miniatürekkel, emblemákkal és
kezdőkkel. Mátyás czimere legtöbb helyen felül van festve bur-
gundi és spanyol fejedelmi cimerekkel, az eredeti címert hárt-
tyával és papírral beragasztották és ezekre festették az új czi-
mereket. Az eredeti emblemák is át vannak alakítva, szóval

minden ami jellemző volt a codexben ki van mesterségesen forgatva eredeti formájából. Több helyütt azonban a beragasztott hártya, melyre az új czimert festették felpattant s most Mátyás eredeti czimere ismét látható. Szórványosan a lapszéli díszítések közt a corvin-emblemák egynémelyike megmaradt, alkalmasint azért mert a mázólo figyelmét elkerülte.

A czimlapon, mely gyönyörű képben korintheta oszlopszatu oltárt ábrázol, kétfelől álló alakokkal, capitalis betűkkel a miniator neve a festés közé következőleg van bejegyezve: »Actavantes de Actavantibus de Florentia hoc opus illuminavit 1485. A. D. M. CCCCLXXV.« és ismét a Canon előtti képen: Actum florentia o A. D. M. CCCCLXXXVII.«

Mátyás király arczképe háromszor jön elő a codexben, Beatrixé kétszer; és pedig mindkettőjüké a czimlapon mint mellkép színes medaillonban, továbbá a Canon előtti képen Mátyásé térdelő helyzetben és a 411-ik levélen arany éremben ismét mindkettőjüké e körirattal: Mathias Corvinus Rex Hunga, Beatrix de Arago Reg Hung. — Kötése vörös maroquin bőr ezüst kapcsokkal és aranyvágással. A külföld és hazai irod. ismeretes.

XXX.

A párizsi nemzeti könyvtárban.

101. Divi Hieronymi Breviarium in Psalmos David. Hártyakézirat, Attavantes izlésében kiállítva, ivrét 370 l., két fényes czimlappal, kitűnő miniaturekkel, és gyönyörűen festett lapszéli díszítésekkel. A két czimlapon vannak a corvin-féle emblemák és Mátyás czimere. A codexet Mátyás király számára Flórenczben 1488-ban Sinibaldus másolta mint a colophonban megjegyzi: Antonius Sinibaldus florentinus quondam regis. Siciliae scriptor et librarius ex scripsit Florentiae anno dni, 1488. ult. mentis februarii pro serenissimo Matth. rege Ungharine virtutum cultore et alumno.« A kézirat kötését nem ismerjük. A külf. és hazai irod. ismeretes.

192. Claudii Ptolomaei Geographiae libro octo e graec in lat. a Jac Angelo traducti. Ivrtü hártya-

kézirat fényes kiállításban Mátyás király czimerével. Kötéséről, leveleinek számáról és egyéb sajátságairól nincsenek adataink. Létezéséről a külföldi és a hazai irodalomnak van tudomása.

103. *Cassianus de institutis Caenobiorum*. Hártakézirat ivrében, fényesen kiállítva II. Ulászló felülfestett czimerével. A hollók mindenhol (lcngyel) sasokra vannak átváltoztatva, a mi kétségtelenül mutatja, hogy a kézirat eredetileg Mátyás számára készült. Egyéb sajátságairól nincs tudomásom. A kézirat czime irodalmunkban ismeretes.

XXXI.

A városi könyvtárban Besançonban.

104. *Dionysii Areopagitae Atheniensis de Coelesti hierarchia: de ecclesiastica Hierarchia, de divinis nominibus, de mystica theologia, epistolae X.*

Negyedrétű hártakézirat 125 l., egyszerű kiállításban, lap-széli arabeszkekkel és arany kezdőkkel. A czimlapon a czimer körül M és A betűk. A kéziratot 1457. szept. 13. Franciscus Presbiter Florentinus másolta. Egykoru kötése préselt borjubőr arany vágással. A külf. és hazai irodalom ismeretes.

XXXII.

A sz. Lőrinczről nevezett escuriáli könyvtárban.

105. *Codex aureus quatuor Evangeliorum*. XI. századi hártakézirat, 4-ed rébten ragyogó arany betűkkel pazar fénynyel kiállítva kitűnő miniaturekkel. A kézirat II. Conrád és III. Henrik császárok alatt eredetileg Speier város számára készült. Mikor került a Corvinába nem tudjuk; kétségtelen csak az: hogy Mária királyné II. Lajos magyar király özvegye a mohácsi csata után a brüsseli (100. sz.) Missaléval együtt Budáról magával vitte Németalföldre, honnan aztán a Missale a burgundi herczegek könyvtárába Brüssselbe került, míg az arany Evangeliumot 1558-ban a királyné II. Fülöp spanyol királynak ajándékozta, ki ezt az Escuriálban helyeztette el, hol jelenleg is a diszteremben a könyvtár cimeliái közt üveg alatt őriztetik. A kéziratban sem a szövegben, sem a kötésen sehol sines Mátyás

czimere, de történeti adatok bizonyítják, hogy a Corvinában volt és innét került az Escuriálba. A külföldi és hazai irodalomban ismeretes.

XXXIII.

Ismeretlen könyvtárban.

106. sz. Eusebii Chronicon cum additamentis Prosperi. Ivrétű hártyakézirat, Mátyás király czimerével. Kiállításáról és kötéséről nincsenek adataink. E corvin-codex 1854-ben a Zeisberg-féle könyvtárban volt Vernigerodeban, de hogy hova került azóta nem tudom. A könyvtár igen gazdag volt kéziratokban és incunabulumokban, 12000 tallérra becsülték, de 1854-ben elárvereztetett. A kézirat az irodalomban ismertetve nincsen. (Petzholdt Anzeiger für Bibliographie etc. 1854, 310 l.)

107. sz. Hieronymi Epistolae. Ivrétű hártyakézirat egyszerű kiállításban arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal, a címlapon Mátyás czimerével. E kéziratot Tross párizsi antiquarius, 1851-ben közrebocsátott catalogusában, 400 frankért árulta, hogy ki vásárolta meg? arról nincsenek adataim. — Az irodalomban ismertetve nincsen. (Petzholdt 1852, 25. lev.)

* * *

Ennyiből áll az általam ekkorig felkutatott kétségtelen corvin-codexek száma, s midőn bibliographiai jegyzéküket itt közzéteszem, kötelességemnek tartom gróf Giuliari veronai káptalani könyvtáros urnak és Dr. Milchsack wolfenbütteli könyvtári titkárnak, kik némely corvin-codex iránt tett kérdezősködésemre egész készséggel felvilágosítással szolgáltak, őszinte köszönetemet kifejezni.

Magam tudom legjobban, hogy jegyzékem korántsem teljes s még igen sok kívánni valót hagy fön; épen azért felkérem szakférjainkat, hogy azt becses adalékaikkal tökéletesíteni és gyarapítani segítsék, mely célra a Könyvszemle készséggel megnyitja hasábjait.

Hasonmás a Magyar Nemzeti Múzeum Curtius corvin-codexének
2-ik boritéktáblájáról.